

Tilburg, versie 28-1-2021

prof. em. dr. dr. h.c. (Universiteit Gent) Cyrille Fijnaut

Erasmus Universiteit Rotterdam, KULeuven, Universiteit van Tilburg en New York University

Ridder in de Orde van de Nederlandse Leeuw, Commandeur in de Belgische Kroonorde en Frans Banninck Cocq Penning van de Gemeente Amsterdam

Leidraad interventie in rondetafelgesprek d.d. 1 februari 2021 van de (vaste commissie voor Financiën van de) Tweede Kamer over corruptie en criminaliteit in de Rotterdamse haven.

Dank voor de uitnodiging om deel te nemen aan dit rondetafelgesprek! In deze leidraad worden twee onderwerpen aan de orde gesteld:

- De beslissing om (de **definitieve versie van) het conceptrapport** betreffende het wetenschappelijk onderzoek *Als de prooi de jager pakt niet te publiceren*
- De rol van een **wereldhaven als die van Rotterdam** in **internationale georganiseerde misdaad**

I. De beslissing om het conceptrapport betreffende het onderzoek *Als de prooi de jager pakt niet te publiceren*

1. Op verzoek van de onderzoekers B. Rovers en H. Moors heb ik - enkele jaren geleden - het **voorzitterschap** op mij genomen van de **begeleidingscommissie** bij hun wetenschappelijk onderzoek naar corruptie-/non-integriteitsproblemen in de Rotterdamse haven. Na de nodige aarzeling. Waarom?

- Ik had mij voorgenomen dergelijke functies, die altijd meer tijd kosten dan vooraf wordt aangenomen, **niet meer aan te nemen** maar mij hoofdzakelijk te wijden aan het schrijven van een aantal boeken (o.a. *Criminologie en strafrechtsbedeling; een transatlantische inleiding* (Antwerpen: Intersentia, 2014 – Engelstalige vertaling in 2018) en *Een vreedzame revolutie; de ontwikkeling van de politieke en justitiële samenwerking in de Europese Unie* (Antwerpen: Intersentia, 2018 – Engelstalige vertaling in 2019).

- Mij is via onderzoeken en discussies sedert de jaren zeventig in Nederland en België (onderzoek naar **“politiechandalen”** rond 1980 in België; onderzoek naar de zwaarste gevallen van politiecorruptie in Nederland begin jaren negentig 1990; onderzoeksleider bij de Enquêtecommissie Opsporingsmethoden (**commissie-Van**

Traa) halverwege de jaren negentig etc. etc.) meer dan bekend dat het bij corruptie/non-integriteit in de politie, de justitie, het lokaal bestuur en de douane gaat om een buitengewoon gevoelig onderwerp.

- Zeker ook in Rotterdam waar de belangen van/in de haven het onderwerp nog gecompliceerder en gevoeliger maken dan het in het algemeen al is: zie het recente boek dat ik samen met Robby Roks - op basis van een onderzoek dat eind jaren tachtig door mij werd uitgevoerd - heb geschreven over **De ontwikkeling van de recherche en de zware misdaad in Rotterdam in de periode 1966-1996** (Amsterdam: Boom, 2021).

- Mede om die grote gevoeligheid en – in een stad/haven als (die van) Rotterdam – grote complexiteit gaat het hier om een onderwerp dat **heel moeilijk op een wetenschappelijke – grondige, transparante etc. - manier** stelselmatig kan worden onderzocht. In het algemeen kan (zeker de harde kern van) dit vraagstuk slechts met behulp van **indringende opsporingsmethoden** worden opgehelderd. Dit laten sedert de jaren zestig ook de grote onderzoeken naar politieke corruptie in het buitenland zien (zie o.m. C. Fijnaut en L. Huberts (red.), **Corruption, integrity and law enforcement**, Den Haag: Kluwer Law International, 2002).

2. Na het nodige wikken en wegen heb ik het verzoek **om verschillende redenen tóch aangenomen:**

- Het gaat bij de in- en uitvoer van illegale goederen, personen en geld in een wereldhaven als die van Rotterdam om een **enorm belangrijke kwestie** in het kader van de beheersing grensoverschrijdende zware misdaad in Rotterdam zelf, maar ook veel breder: Nederland en de omliggende landen. Corruptie/non-integriteit bij overheidsdiensten en/of particuliere ondernemingen in zo'n haven kan niet alleen de doorvoer van illegale goederen etc. enorm bevorderen maar – als zij op enige schaal plaatsvindt – ook de integere werking van een dergelijke haven en van de bijbehorende economie hypothekeren (C. Fijnaut, **Havens en georganiseerde criminaliteit: een historische bespiegeling**, in: Themanummer Justitiële Verkenningen: *Criminaliteit en veiligheid in mainports*, 2019, pp. 13-25).

- Het verzoek kwam van **twee ervaren en deskundige onderzoekers** en de insteek van hun onderzoek leek mij goed gekozen. Wanneer autoriteiten in een haven de bestrijding van de zware misdaad intensiveren, kunnen de betrokken criminele groepen/netwerken natuurlijk uitwijken naar andere havens in binnen- en buitenland, maar zij kunnen/zullen ook proberen om (nog meer) medewerkers in de haven (verregaand) te corrumperen en zo een ongestoorde in- of uitvoer van hun illegale goederen op gang proberen te houden.

- De financiering van het onderzoek viel binnen **experimenteerruimte** van het onderzoeksprogramma van *Politie en Wetenschap*: het onderzoek mocht dus eventueel mislukken. Wat – gelet op de risico's in dit geval – voor mij wel een belangrijk punt van overweging was.

3. Het onderzoek nam – om allerlei redenen – meer tijd in beslag dan vooraf was gepland.

- Hoe dan ook, **in februari 2019** werd er een eerste versie van het conceptrapport besproken op een vergadering van de begeleidingscommissie. Zoals gebruikelijk in dergelijke commissies was er naast waardering voor het werk dat was verricht, ook kritiek; deze betrof met name de structuur van de versie die was vervaardigd. Verder werd nog weer eens duidelijk hoe gevoelig inderdaad – en begrijpelijk! - het onderwerp van corruptie/non-integriteit ligt bij de overheidsdiensten in de haven.

- Op het einde van die vergadering werd afgesproken dat er een **nieuwe (ingekorte en meer toegespitste) versie** van het conceptrapport zou worden gemaakt en dat die, zoals gebruikelijk, voor een laatste commentaar nog zou worden doorgestuurd naar de leden van de begeleidingscommissie. Daarna zou deze versie met het oog op publicatie worden overgemaakt aan het bestuur van *Politie en Wetenschap*.

- Gegeven de grote gevoeligheid van het onderwerp en dus van de nieuwe versie van het conceptrapport spraken de onderzoekers en ik af dat wij gedrieën deze versie **en petit comité** zouden bespreken voordat zij voor dat laatste commentaar naar de leden van de begeleidingscommissie zou worden gestuurd.

4. Na grondige bestudering van de nieuwe versie van het conceptrapport werd in deze bespreking door mij - onder verwijzing naar de beginselen die zijn verwoord in de huidige **Nederlandse Gedragscode Wetenschappelijke Integriteit: eerlijkheid, zorgvuldigheid, transparantie, onafhankelijkheid en verantwoordelijkheid** – de vraag op tafel gelegd of (deze laatste versie van) het conceptrapport wel kon worden gepubliceerd.

- Deze **vraag** vloeyde voort uit een grondige reflectie op de betrokken **beginselen ten opzichte van zowel de ervaringen en bevindingen van de onderzoekers als in relatie tot de legitieme belangen van de instellingen, bedrijven en diensten bij de (goede) werking en reputatie van de Rotterdamse haven en dus ook bij hun eigen reputatie.**
- Bij het maken van deze denkoefening heb ik niet alleen geput uit mijn jarenlange ervaring als **Vertrouwenspersoon Academische/Wetenschappelijke Integriteit** aan

de Universiteit van Tilburg maar ook uit mijn **ervaring met de uitvoering en ondersteuning van vele gevoelige onderzoeken** die ik (al dan niet samen met anderen) in de voorbije decennia heb gedaan.

. voor het *Nederlandse en het Belgische Parlement* (onderzoeksleider bij cie-Van Traa – bijzondere opsporingsmethoden; expert/rapporteur bij cie-Van de Lanotte – de vrouwenhandel in Rotterdam en Antwerpen; expert/rapporteur bij cie – Van Parijs – de overvallen en aanslagen van de zgn. “bende van Nijvel”; expert bij cie-Verwilghen – de affaire-Dutroux c.s.).

. voor het *rijk* (rapporteur cie-Van den Haak – de veiligheid en beveiliging van Pim Fortuyn; schrijver rapport over de herinrichting van het stelsel van speciale eenheden dat leidde tot de oprichting van Dienst Speciale Interventies).

. voor de *provincies* Limburg en Noord-Brabant (lid cie- De Cloe – Laarbeek: een onveilige en intimiderende werkomgeving voor de burgemeester?).

. en de *lokale overheden* in onder meer Amsterdam (adviseur en rapporteur Projectgroep *Emergo*: de gezamenlijke aanpak van de zware (georganiseerde) misdaad in postcodegebied 1012: het hart van Amsterdam).

- Mijn antwoord op die vraag was dat publicatie van het nieuwe conceptrapport vanuit een ***oogpunt van wetenschappelijke integriteit niet verantwoord*** was.
 - De **voornaamste overweging** die mij tot deze conclusie bracht, was dat – ondanks de grote, innovatieve en langdurige inspanningen van de onderzoekers - hun **bevindingen** als gevolg van zowel technische problemen als het gebrek aan medewerking door publieke diensten (**zoals gemeld in de *Toelichting***) (in termen van openbaarheid en controleerbaarheid zwakke empirische grondslag) **niet de conclusies en de aanbevelingen konden dragen** die omtrent de omvang etc. van de corruptie-/integriteitsproblemen werden geformuleerd.
 - Hun publicatie zou, onbedoeld, een – in **termen van wetenschappelijke integriteit - onverantwoorde aantasting van de reputatie** van de Rotterdamse haven – en dus die van alle instellingen, bedrijven en diensten die er werken - met zich mee kunnen brengen.
5. De onderzoekers konden zich na uitvoerige discussie over vorenstaand antwoord op die vraag vinden in mijn overwegingen. Tegelijkertijd **vonden zij dat zij redelijkerwijze verplicht waren om deze beslissing toe te lichten** naar de leden van

de begeleidingscommissie en naar de vele mensen die hen in de voorbije jaren hadden geholpen met het onderzoek. Ik was het daar mee eens. Om drie redenen:

- Enerzijds paste zo'n toelichting bij het "**experimenteel**" karakter van het onderzoek: waarom is het eigenlijk – gegeven de doelstellingen – niet gelukt?
- Anderzijds kon zij **alle mogelijke speculaties** over zowel de uitkomsten van het onderzoek als over de reden(en) van de beëindiging ervan **tegengaan**.
- Bovendien zou een toelichting naar derden **het signaal geven** dat er in de sfeer van (onderzoek met betrekking tot) corruptie/non-integriteit echt wel **problemen in de haven zijn**.

Vervolgens hebben zij – in samenspraak met mij – de bekende **Toelichting** opgesteld.

Mijn **specifieke bijdrage** aan (het slot van) deze *Toelichting* was – mede gegeven mijn achtergrond niet zo verrassend - dat het "mislukte" onderzoek in de kern demonstreerde waarvoor ik in het begin al had gevreesd, namelijk dat de uitvoering van een grondig, evenwichtig en verantwoord onderzoek van deze voor de Rotterdamse haven, en dus voor Nederland, **belangrijke kwestie niet vraagt om een wetenschappelijke maar om een parlementaire of statelijke commissie die op basis van haar mandaat "automatisch" toegang** heeft tot alle relevante stukken en mensen.

Wanneer een **dergelijke commissie** wordt ingesteld, zijn de onderzoekers vanzelfsprekend bereid om haar – onder voorwaarden, met name waar het gaat om bronbescherming: het bewaren van de anonimiteit van zegglieden – (de laatste versie van) het conceptrapport te geven en haar te informeren over de perikelen bij de uitvoering van het onderliggende onderzoek. Een dergelijke commissie biedt **immers voldoende waarborgen voor een zorgvuldige behandeling** van een dergelijk conceptrapport in het kader van een onderzoek naar de problemen van corruptie en non-integriteit in de Rotterdamse haven dat breder en diepgaander is dan een onderzoek dat wetenschappers hieromtrent zouden kunnen doen.

Overigens kan – **achteraf gezien – worden betreurd** dat de publicatie van de *Toelichting* – samen met de rapporten over enkele andere onderzoeken (zie het genoemde themanummer van *Justitiële Verkenningen*) – niet **heeft geleid tot overleg** tussen enerzijds de Ministeries van Financiën, van Economische Zaken en van Justitie en Veiligheid en de onder hen ressorterende diensten, en anderzijds de lokale autoriteiten in Rotterdam en rond de Rotterdamse haven, over nut en noodzaak van

een officieel onderzoek naar de (beheersing van de) corruptie-/non-integriteitsproblemen in de Rotterdamse haven.

6. De beslissing om de nieuwe/definitieve versie van het conceptrapport niet te publiceren stuit hier en daar op **onbegrip**. Hierom grijp ik graag deze gelegenheid aan om haar verder te verduidelijken. Zij is gebaseerd op de al eerder genoemde ***Nederlandse Gedragscode Wetenschappelijke Integriteit***.

Deze gedragscode is in 2018 opgesteld door onder meer de **Koninklijke Academie van Wetenschappen**, de **Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek** en de **Vereniging van Samenwerkende Nederlandse Universiteiten**. In deze code staan de principes die hiervoor al worden opgesomd. Deze **principes** zijn volgens deze code niet alleen “leidend (...) voor de individuele onderzoeker, maar ook voor andere bij het onderzoek betrokken partijen (...)”.

De betrokken principes laten er geen misverstand over bestaan **dat het aan de onderzoeker is – en aan niemand anders** - om in alle eerlijkheid, zorgvuldigheid, transparantie, onafhankelijkheid en verantwoordelijkheid integer (aan) onderzoek te doen. Hierom spreekt het welhaast voor zich dat deze code **geen bepalingen** kent die een onderzoeker ertoe zouden verplichten om de resultaten van zijn onderzoek te publiceren, **laat staan bepalingen** bevat die aan **derden de bevoegdheid** geven om een onderzoeker op de een of andere manier te kunnen dwingen om onderzoeksresultaten publiek te maken.

Zulke bepalingen zouden immers haaks staan op de principes die zojuist werden opgesomd. Zij zouden het einde van een integere wetenschapsbeoefening in de democratische rechtsstaat Nederland betekenen. Niet voor niets staat in de uitleg bij het **principe van de onafhankelijkheid** geschreven dat dit principe “**in elk geval (is) vereist bij de opzet en uitvoering van en rapportage over het onderzoek**”.

Het vorenstaande betekent dat, wanneer een onderzoeker om hem/haar moverende redenen van mening is dat de publicatie van onderzoeksresultaten zich niet verdraagt met een of meer van de genoemde principes, hij/zij het recht heeft om af te zien van hun publicatie. En dit laatste houdt weer in dat hij/zij ook het recht heeft om die reden(en) niet te ontbloten wanneer dit naar zijn/haar mening onvermijdelijk een schending van een of meer van de genoemde principes met zich zou meebrengen.

7. Al heel mijn werkzame leven bewaak ik nauwgezet mijn (wetenschappelijke) integriteit. Mijn lange en brede onderzoekservaring en mijn ervaring als voormalig Vertrouwenspersoon Wetenschappelijke/Academische Integriteit hebben deze

waakzaamheid alleen maar aangescherpt. Met andere woorden: **ik til zeer zwaar aan die code.**

- Zij belichaamt immers de **autonomie en daarmee de vrijheid van wetenschapsbeoefening in de democratische rechtsstaat** Nederland en betekent dat derden – wie dan ook - niet bij machte (mogen/kunnen) zijn om – op welke manier dan ook - druk uit te oefenen op wetenschappelijk onderzoek en dus op wetenschappelijke onderzoekers.
 - In een **democratische rechtsstaat dient de uitoefening van (politieke en andere) macht gescheiden te blijven van de beoefening van wetenschap.** Wanneer zij niet op afstand van elkaar worden gehouden, komt onherroepelijk de wetenschappelijke integriteit van onderzoekers en dus ook de integriteit van hun onderzoek in het gedrang en, in het verlengde hiervan, zeker ook de integriteit van “de politiek”.
8. De motie die de aanleiding vormt van deze bijeenkomst spreekt van een **bedenklijke gang van zaken** rondom het conceptrapport *Als de prooi de jager pakt*. In de mate dat deze kwalificatie **zou slaan op de handelwijze van de onderzoekers** en ondergetekende is zij **zonder meer misplaatst**. Wat wij tot nu toe met betrekking tot het nieuwe conceptrapport hebben gedaan, vloeit allemaal voort uit de **verantwoorde beslissing** - het weze herhaald: gebaseerd op de **beginselen** die in de eerder **besproken gedragscode** zijn vastgelegd – om dit conceptrapport niet te publiceren:
- Om deze reden hebben de onderzoekers en ik **stelselmatig verzoeken van journalisten en andere onderzoekers om kennisneming van het conceptrapport afgewezen**. Zoals wij ook “Nee” hebben gezegd tegen alle verzoeken van de kant van de media om een interview te geven over het onderzoek en/of de laatste versie van het conceptrapport.
 - Hierom hebben de onderzoekers, J. Cohen (voorzitter van *Politie en Wetenschap*) en ikzelf ons **nadrukkelijk verzet tegen overdracht van (vermoedelijk) de februari-versie van het conceptrapport** door de Staatssecretaris aan de Tweede Kamer. Het feit dat dit toch is gebeurd – zij het op een vertrouwelijke manier - staat haaks op de beproefde mores in de wetenschap om de vrijheid van wetenschapsbeoefening te vrijwaren van ongeoorloofde druk door derden.
 - Eveneens hebben de onderzoekers en ik **geen gevolg gegeven aan rechtstreekse en onrechtstreekse (via de Staatsecretaris) verzoeken van leden van de Tweede Kamer** om de inhoud van het conceptrapport met hen te delen.

- Ook werd er **niet ingegaan op het verzoek van de Gemeenteraad** van Rotterdam aan mij om meer tekst en uitleg te komen geven bij de *Toelichting*.
 - Verder hebben de onderzoekers en ik zich - in overleg met J. Cohen – eveneens met **klem van argumenten fel verzet tegen inwilliging van een Wob-verzoek** met betrekking tot het conceptrapport. Enerzijds omdat de verstrekking ervan in dit kader, zoals gezegd, **in strijd is met de autonomie/vrijheid van (wetenschappelijke) onderzoeker(s)**. Anderzijds omdat volgens een aantal recente uitspraken van de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State wetenschappelijk onderzoek als het onderhavige **buiten het bereik van de Wob** valt: **het gaat hier niet om een bestuurlijke aangelegenheid**.
 - **Haar rechtspraak** op dit punt bevestigt impliciet de **aparte maatschappelijke status** van wetenschappelijk onderzoek en valt maar al te goed te begrijpen: als men integere onderzoekers kan **bestoken met Wob-verzoeken** blijft er van de autonomie/ vrijheid van wetenschapsbeoefening niet veel over.
 - Trouwens, **als de autonomie/vrijheid van wetenschappelijk onderzoek niet slotvast is gewaarborgd, zullen weinig of geen (goede) onderzoekers nog bereid zijn om origineel empirisch-wetenschappelijk onderzoek te doen naar allerlei moeilijke en gevoelige kwesties in de sfeer van de georganiseerde misdaad en haar bestrijding**.
9. **Wél bedenkelijk** bij de gang van zaken bij het conceptrapport betreffende het onderzoek *Als de prooi de jager pakt*, is:

- **niet alleen de onrechtmatige verstrekking** van een conceptrapport aan derden;
- maar ook de **dubieuze aanwending van politieke macht**, zoals de plaatsing van een **bericht op Twitter** dat de betrokken onderzoekers desnoods door middel van een parlementaire hoorzitting zullen worden geprest tot praten.

Dit zijn praktijken die **totaal geen pas geven in democratische rechtsstaten**.

In een tweet van enkele weken geleden – 20 januari - liet het lid Omtzigt van de vaste commissie weten dat de Tweede Kamer bijna unaniem een motie heeft aangenomen waarin wordt gepleit voor de vaststelling van een standaard voor onderzoeken van de regering naar het handelen van de regering **“zodat onafhankelijke onderzoekers niet onder druk gezet worden”**. Mij dunkt dat de Tweede Kamer, uw commissie, zich – **op straffe van verlies van haar eigen geloofwaardigheid** - niet moet/kan schuldig

maken aan iets dat zij blijkbaar de regering verwijt: druk zetten op onafhankelijke onderzoekers.

10. **Waarom ben ik toch ingegaan** op de uitnodiging voor deze bijeenkomst?

- **Niet alleen uit democratische overwegingen** maar vooral ook omdat de **onderhavige motie** ook de terechte **bekommernis omtrent de beheersing van de georganiseerde misdaad en de corruptie/non-integriteitsproblemen in en door de Rotterdamse haven** uitstraalt als die ten grondslag ligt aan het onderzoek *Als de prooi de jager pakt*. Blijkbaar wil de Tweede Kamer zich nu zélf ook in termen van onderzoek buigen over deze belangrijke kwestie.
- En dit is **precies waar het volgens mij heen moet**. Niet voor niets heb ik op het einde van de *Toelichting* van de onderzoekers laten opnemen dat (kort gezegd) **wetenschappelijk onderzoek niet het passende middel** is om op enige schaal en op een wetenschappelijk verantwoorde manier in de volle omvang de corruptie/integriteitsproblemen boven water te halen die spelen in de Rotterdamse haven.
- Voor dit soort onderzoek moet veeleer worden gedacht aan een **speciale parlementaire of statelijke onderzoekscommissie**. Een onderzoek door een dergelijke commissie zou ook in verhouding staan tot het belang, de complexiteit en de gevoeligheid van de betrokken kwestie.

11. Ik heb de indruk dat in de schoot van deze commissie het idee leeft dat het feit dat het conceptrapport niet werd gepubliceerd, een **belemmering vormt voor de uitoefening van de controlefunctie van de Tweede Kamer** ten aanzien van de uitvoerende macht. **Dat zie ik heel anders:**

- In een **democratische rechtsstaat is de uitoefening van politieke macht niet absoluut maar kent juist hier haar grenzen**, o.m. in **de vrijheid/autonomie van wetenschapsuitoefening**. **Wie in deze staat met macht is bekleed, moet zulke grenzen accepteren**. Dergelijke grenzen zijn voor het (over)leven van zulk een staat even belangrijk als de bevoegdheden van vertegenwoordigers van de staatsmachten. De consequentie hiervan is dat de Tweede Kamer - in plaats van zulke grenzen te willen bruuskieren - haar eigen specifieke mogelijkheden en middelen moet inzetten om, als zij dat nodig vindt, haar controlerende functie op bepaalde beleidsterreinen kracht bij te zetten.

- En – zoals de rechtsfilosoof Bert van Roermund op 19 januari jl in het Brabants Dagblad terecht opmerkte: - **in een democratische rechtsstaat gaat het al helemaal niet op om in naam van de democratie de rechtstaat in het gedrang te brengen.** Waar dit *in extremis* toe leidt, hebben we in de voorbije jaren in de Verenigde Staten gezien.
- Verder moet in dit verband worden opgeworpen dat de **Toelichting die de onderzoekers hebben geschreven, op zich al een goede reden** kan zijn voor de opstart van een **parlementair of statelijk onderzoek** naar de corruptie-/non-integriteitsproblemen in de Rotterdamse haven. Hier is de tekst van het onderhavige conceptrapport niet voor nodig. Zeker niet wanneer de **Toelichting** wordt gelezen tegen de achtergrond van de vele **mediaberichten en de boeken** over corruptie en de criminaliteit in deze haven (onder meer: Jan Meeus, *De Schiedamse cocaïnemafia*, Amsterdam: Nieuw Amsterdam, 2019) en/of in samenhang met de diverse grote aan de haven gerelateerde **strafzaken** die in de voorbije jaren hebben plaatsgevonden.
- De **noodzaak en urgentie van een dergelijk onderzoek** behoeven echter in het geheel geen nadere bewijsvoering meer wanneer de *Toelichting* wordt gelezen in combinatie met de uitlatingen (d.d. 13 december 2020 in het programma *Nieuwsuur*) van een bevoegde insider als het hoofd van de zeehavenpolitie in de Rotterdamse haven: **J. Janse**. Volgens hem weet “Den Haag” onvoldoende over de belangrijke rol die deze haven speelt “in het criminele plaatje” van Nederland en met name over de werkelijke omvang en ernst van de drugsmokkel in de haven en de corruptie die daarbij komt kijken. Hij zegt nog net niet expliciet dat de Rotterdamse haven zo rot is als een mispel.
- Dat er rotte plekken in haar (particuliere) protectiesysteem zitten kan overigens worden opgemaakt uit de persberichten d.d. 12 januari 2021 aangaande de rol van (medewerkers van) **Securitas** in de grootschalige cokesmokkel in deze haven.
- De heer **Janse formuleert op deze manier meteen de belangrijkste reden** waarom ik **enkele jaren geleden ben heengestapt over mijn initiële bezwaren** en heb aanvaard om voorzitter te worden van de begeleidingscommissie bij het onderzoeksproject *Als de prooi de jager pakt*. Zijn uitlatingen zijn voor mij **een reden temeer** om hier en elders te bespreken wat er moet gebeuren om in het algemeen belang de **corruptie-/integriteitsproblemen in de Rotterdamse haven** beter te kunnen **begrijpen** en te kunnen **beheersen**.

12. Tot slot: ik ga ervan uit dat dit rondetafelgesprek over corruptie en criminaliteit in de Rotterdamse haven **niet verwordt tot een ver-hoorzitting** over de **inhoud van het**

conceptrapport betreffende het onderzoek *Als de prooi de jager pakt*. Als dit onverhoopt toch gebeurt/dreigt te gebeuren **staak ik mijn deelname aan het gesprek**.

II. De rol van een wereldhaven als die van Rotterdam in internationale georganiseerde misdaad

Omdat niet duidelijk is welke kwesties de commissie in het rondetafelgesprek aan de orde wil stellen, beperk ik mij hier tot een opsomming van enkele relevante aandachtspunten:

13. Georganiseerde misdaad vormt in het algemeen **bovenal een lokaal/nationaal probleem**: de productie en distributie van illegale goederen en diensten, de infiltratie in politiek en bestuur, de stelselmatige afpersing van bedrijven e.a.
 - Het **transnationaal karakter** van georganiseerde misdaad – in de vorm van de levering van (illegale) goederen, mensen, diensten en kapitaal op zwarte markten – ziet met name op transport, communicatie en geldverkeer.
 - **Havens** – zowel luchthavens als zeehavens – spelen van oudsher een **cruciale rol** in de grensoverschrijdende import en export van illegale goederen.

14. Dit wil **niet** zeggen dat in havens de **corruptie van overheidsfunctionarissen en werknemers van bedrijven per definitie altijd over de hele linie in dezelfde mate een probleem** is: de toestand kan om allerlei redenen van haven tot haven erg verschillen: de positie van criminele organisaties in de omringende samenleving, de origine en het soort van goederen dat wordt doorgevoerd, de omvang en de snelheid van de goederenstromen e.a.
 - Volgens de oudere studie van **D. Zaitch** (*Traquetos; Colombians involved in the cocaine business in the Netherlands*, Universiteit van Amsterdam, 2001) waren Colombiaanse cocaïnesmokkelaars rond 2000 van mening dat medewerkers van **de politie en de douane** in Rotterdam – in vergelijking met die in andere grote havens - moeilijk om te kopen waren, maar dat het ook hier wel gemakkelijk was om “harbour employees” in te schakelen.
 - De **aanpak van grootschalige corruptieproblemen** in een haven door de publieke en particuliere controles op de doorvoer van (il)legale goederen drastisch aan te

scherpen, zal ongetwijfeld leiden tot de ontwikkeling van **nieuwe methoden** om controles te omzeilen of te fnuiken maar kan – ironisch genoeg – ook bewerkstelligen dat **corruptie** van particuliere werknemers/overheidsfunctionarissen meer dan voorheen op enige schaal **“noodzakelijk”** wordt om hun “veilige” doorvoer te verzekeren.

. Verscherping van de maatregelen bij de overheid en/of in het bedrijfsleven om corruptie in een haven te bestrijden kan echter ook met zich meebrengen dat criminele groepen de grotere risico's op betrapping inperken door hun illegale activiteiten te verplaatsen naar **andere havens** in **binnen- en buitenland**, te kiezen voor **aanlanding via andere/kleinere schepen of rechtstreeks op de kust** (het “Waddenteam”) of geheel of gedeeltelijk over te stappen op **andere vormen van transport** (over de weg, door de lucht).

. En het is vanzelfsprekend ook mogelijk om **productieprocessen anders in te richten**, achter de grenzen/havens als het ware (denk aan het fenomeen van de cocaïnewasserijen op Nederlands grondgebied).

15. Ook wanneer de corruptie van publieke functionarissen en werknemers van particuliere bedrijven in de ogen van smokkelaars een geschikt en makkelijk middel is om de ongestoorde in-, doorvoer- en uitvoer van illegale goederen etc. te verzekeren, moet er rekening mee worden gehouden dat deze **corruptie niet beperkt blijft tot de stelsmatige verlening** van hand- en spandiensten door personen in operationele sleutelposities.

. Zij kan zich onder omstandigheden **uitbreiden naar illegale/corruptieve controle** door criminele organisaties op (delen van) de werking van de haven en naar **stelselmatige afpersing van bedrijven** die in de haven opereren.

. Hiervoor heb ik in de **jaren tachtig** reeds gewaarschuwd in een vergadering met de burgemeester Peper en de Rotterdamse “havenbaronnen”.

16. Het onderzoek van R. Staring, L. Bisschop, Robby Roks e.a.: *Drugscriminaliteit in de Rotterdamse haven; aard en aanpak van het fenomeen*, Den Haag: Boomcriminologie, 2019) laat zien:

- hoe de verwerving van **inzicht in de aard, de omvang en de ontwikkeling van corruptie** niet alleen **grondige kennis** veronderstelt van de **organisatie en werking van een haven**.

- maar ook van **de methoden die smokkelaars toepassen** om hun illegale goederen etc. afgestemd op de (aard, omvang, diversiteit, niveau van) controlemaatregelen door de haven te smokkelen.

Overigens is het van belang om te beseffen dat degenen die rechtstreeks en actief zijn betrokken bij smokkelpraktijken in de haven **deel uitmaken van grotere (inter)nationale criminele netwerken**. Kennis van de samenstelling en werking van deze netwerken is onontbeerlijk voor een goed begrip van hun illegale activiteiten in de haven en dus voor de ontwikkeling van maatregelen om – ook buiten het terrein van de haven - deze activiteiten in te perken.

17. Tegelijkertijd laten ook de hiervoor genoemde persberichten over de omvang en de organisatiegraad van (vormen van) corruptie in de haven opnieuw de **beperkingen van wetenschappelijk onderzoek** zien.

- **Corruptie is wetenschappelijk moeilijk aan te tonen** omdat de betrokken gecorrumpeerde partijen – vanwege de belangen/voordelen die er voor hen op het spel staan maar ook vanwege alle mogelijke formele en feitelijke negatieve sancties - **alle redenen hebben haar te verhullen**. Het is niet voor niets dat het gangbare onderzoek gewoonlijk is gebaseerd op strafrechtelijke en/of disciplinaire onderzoeken door derden.

- Daarenboven moet er rekening mee worden gehouden dat **legale organisaties en bedrijven** – begrijpelijk: gelet op de negatieve associaties die (verhalen over/onderzoeken naar) corruptie oproepen – **kopschuw zijn voor corruptieproblemen** en in het algemeen geen prijs stellen op grondig wetenschappelijk onderzoek naar zulke problemen in hun kring. Meer in het bijzonder zijn zij beducht voor het risico dat de **rotte-appel-theorie** in de publieke opinie niet wordt geloofd en dat hun hele bedrijvigheid publiekelijk wordt besmet door verdenkingen van corruptie, met alle gevolgen van dien: verlies van vertrouwen etc. (zie C. Fijnaut, **Corruptie, politie en de rotte-appel-theorie**, *Delikt en Delinkwent*, 1977, 409-417).

Wie meer/beter inzicht in corruptieproblemen in de haven wil verkrijgen, ook om ze beter te kunnen bestrijden, zal dus **indringende middelen** moeten inzetten:

- enerzijds een **commissie moeten optuigen** die dankzij haar bevoegdheden als vanzelf toegang heeft tot “alle mensen en alle stukken” in de haven.

- anderzijds **gericht, langlopend en grootschalig strafrechtelijk onderzoek** – uit te voeren door een offensieve anti-corruptie-eenheid met voldoende expertise - moeten (laten) opstarten.

Wanneer men de corruptieproblemen in de Rotterdamse haven – of zij zich nu afspelen in overheidsorganisaties dan wel bij particuliere bedrijven - echt in de kern wil bestrijden, **volstaat het dus niet om een speciaal opsporingsteam** voor de bestrijding van de georganiseerde misdaad op te richten, zoals kennelijk onlangs is gebeurd.

Met het oog op de eenheid van beleid, van informatie en van actie is het in elk geval van groot belang dat een dergelijk team **onlosmakelijk is verbonden** met een op te richten **anti-corruptie-eenheid**.

Dit is zeker noodzakelijk **als de corruptieproblemen zo omvangrijk zijn** als door bevoorrechte getuigen als door de heer Janse wordt gesuggereerd. En zijn beweringen worden **enigermate gestaafd** door het aantal personen dat alleen al in 2020 in verband met de smokkel van cocaïne in de haven werd aangehouden: 281 (volgens *Crimesite* d.d. 13.1.2021).

18. Dit wil niet zeggen dat eerst de resultaten van dergelijke onderzoeken moeten worden afgewacht alvorens het huidige anti-corruptiebeleid kan worden verbeterd. –

- Op basis van de afgesloten **strafrechtelijke en disciplinaire onderzoeken** en de bestaande **(onderzoeks)literatuur** zou al kunnen worden nagegaan op welke punten het beleid zou kunnen worden verbeterd.

- Verder zou **gericht onderzoek** kunnen worden uitgevoerd naar (de werking van) de huidige (preventieve en repressieve) anticorruptie-mechanismen in de haven en (voor zover mogelijk) naar het anti-corruptiebeleid dat **in vergelijkbare (Europese en Amerikaanse) havens** wordt gevoerd.

19. De eerdergenoemde studie van Fijnaut en Roks inzake de ontwikkeling van de recherche en de zware misdaad in Rotterdam in de periode 1966-1996 laat zien dat **de eigentijdse vormen van corruptie in de haven wortelen in de jaren zeventig**, d.w.z. het gaat hier om een probleem met een behoorlijk lang verleden en dat – ook vanwege de gesuggereerde omvang – dus niet een-twee-drie zal/kan worden opgelost. Het **beter beheersen** dan nu kennelijk het geval is, is een **realistischer doel!**